

Makale Künyesi (Araştırma): Keser, B. M. (2022). Orhan Pamuk'un "Kar" adlı romanında geçen deyimlerin Rusça, Gürcüce ve İngilizce çevirisinin erek-odaklı kuram açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 661-685.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1123930>

ORHAN PAMUK'UN "KAR" ADLI ROMANINDA GEÇEN DEYİMLERİN RUSÇA, GÜRCÜCE VE İNGİLİZCE ÇEVİRİSİNİN EREK-ODAKLI KURAM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Burcu Meliha KESER¹

ÖZET

Çeviri, geçmişten günümüze farklı toplumlar ve kültürler arasındaki duygu ve düşüncelerin, sözlü anlatım ve yazılı metinler aracılığıyla aktarılmasını sağlayan iletişim araçlarından biridir. Dünyada farklı farklı dillerin ortaya çıkmasıyla birlikte çeviriye olan gereksinim artmıştır. Yazının ve dillerin ortaya çıkmasının eski devirlere dayandığı düşünülürse çevirinin de ortaya çıkması o zamanlara dayanmaktadır. Günümüzde kültürler arası ilişkiler açısından çevirinin rolü yadsınamaz hale gelmiştir. Eski zamanlardan beri süregelen çeviri faaliyetleri Türkçe, İngilizce, Rusça ve Gürcüce dilleri arasında da hem yazılı hem sözlü şekilde olmuştur. Bu diller arasındaki çeviri faaliyetlerinin bir hayli fazla olduğu bilinmektedir. Çeviri biliminin tarihi çok eskiye dayanmasa da çeviri faaliyetlerinin başlangıcı çok eskilere dayanmaktadır. Çeviri biliminin bir alan olarak kabul edilmesiyle birlikte çeviri eleştirisi ortaya çıkmıştır. Yapılan eleştirilerin artması yeni yeni kuramları meydana getirmiştir. Bunlardan bir tanesi de çağdaş çeviri bilimci G. Toury'nin betimleyici çeviri kuramıdır. Toury bu alanda var olan ilişkileri incelemiş, deneysel ve görsel bilgilere dayalı veriler sonucunda ise erek odaklı kuramı geliştirmiştir.

Bu çalışmada, Orhan Pamuk'un "Kar" adlı romanındaki deyimlerin Rusça, Gürcüce ve İngilizce çevirisinde kullanılmış olan yöntemler G. Toury'nin geliştirmiş olduğu "Erek-Odaklı Çeviri Kuramı" temel alınarak incelenmiştir. Çalışmada, çevirmenlerin deyimleri aktarırken tek bir strateji kullanmak yerine başka stratejilere de başvurduğu görülmüştür. Çevirmenlerin anlaşılması zor parçaları çevirirken yerleşirme stratejisini kullanarak aktardığı anlaşılmıştır. Araştırmamızda

¹ Dr., burcuceser01@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7791-9862>

nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup karşılaştırmalı çeviri analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri bilim, Gideon Toury, çeviri, deyimler, erek-odaklı kuram, Orhan Pamuk.

**THE TARGET-ORIENTED TRANSLATION
THEORY ANALYSIS OF THE RUSSIAN,
GEORGIAN AND ENGLISH TRANSLATION
IDIOMS FROM ORHAN PAMUK'S NOVEL
"KAR"**

ABSTRACT

Translation is one of the communication tools that enables the transfer of feelings and thoughts between different societies and cultures from past to present, through verbally and written texts. With the advent of several languages in the world, the need for translation has increased. Considering that the emergence of writing and languages dates back to ancient times, the emergence of translation also dates back to those times. Nowadays, the role of translation in terms of intercultural relations has become undeniable. Translation activities that have been going on since ancient times have been both written and verbal between Turkish, English, Russian and Georgian languages. It is known that translation activities between these languages are quite a lot. Although the history of translation studies is not very ancient times, the beginning of translation activities dates back to very ancient times. With the acceptance of translation science as a field, translation criticism has emerged. The increase in criticism has led to newly theories. One of them is descriptive translation theory of contemporary translator (scientist of translation) G.Toury. As a result of the data based on experimental and visual information, Toury has studied the relationships existing in this field and developed The target-oriented translation theory.

In this study, the methods used in the Russian, Georgian and English translations of the idioms in Orhan Pamuk's novel "Kar" were examined based on the "target-oriented translation theory" developed by Gideon Toury. In the study, it was seen that translators also resorted to other instead of using a single strategy. It was understood that the translators used the domestication strategy while translating the parts that were difficult to understand. In our research, a qualitative research method was used and comparative translation analysis was performed.

Keywords: Translation studies, Gideon Toury, translation, idioms, the target-oriented translation theory, Orhan Pamuk.

GİRİŞ

Çeviri, insanlar arası ya da toplumlar arası mevcut dilsel ve kültürel farklar çerçevesinde iki farklı dilde ifade edilebilen duygu ve düşüncelerin, sözlü anlatım ve yazılı metinler aracılığıyla eş değer bir ilişkinin kurulabildiği iletişim araçlarından biri olmuştur. Hem ülkemizde hem de dünya çapında çevrilmiş eserlerdeki artış bunun göstergesidir.

Çeviri bilimin tarihi çok eski olmasa da çeviri faaliyetlerinin başlangıcı milattan önceye dayanmaktadır ve o zamandan itibaren çeviri, tarihin en eski ihtiyaçlarından biri arasındadır. Aksoy'a göre "Arkeologlar 4500 yıl önce kil tabletlere yazılmış Sümerce-Eblaitece kelimeleri keşfederek tarihin en eski devirlerinde bile çevirinin varlığını kanıtlamışlardır" (Aksoy, 2002, s. 14).

Günümüzde kültürler arası ilişkiler açısından metin çevirilerinin rolü yadsınamaz hale gelmiştir. Bilindiği gibi çeviri ve dil birbirinin ayrılmaz parçası gibidir. Yani çeviriyle dil iç içedir. Eğer işin içine dil kullanımı, metin türü ve kültürel faktörler de girerse çevirinin tanımları sayıca çok ve karmaşık olacaktır. Çevirinin genel anlamdaki en basit tanımı bir dilden başka bir yabancı dile aktarma işidir.

Şiir, roman, hikâye gibi edebî eserler kaynak dilden hedef dile çevrilirken çevirmen tarafından uygulanan stratejiler, hedef dil ve kültür sınırları içerisinde yorumlanarak yeniden oluşturulur (Acet ve Özcan, 2022, s. 4). Yani çevirmen var olan eseri kaynak metne sadık kalarak yeniden ortaya koymaktadır. Levy'e göre "çeviriyi, çevirmenin yaratıcı bireyselliğinin ifadesi olarak kabul etmek ve buna göre çevirmenin kişisel üslubunun ve yorumunun eserin ortaya çıkan yapısına katkısı tespit etmek mümkündür" (Levy, 2011, s. 14). Kaynak dildeki edebî eserin yapısına ve amacına uygun bir şekilde hedef kültürdeki eş değerliliğini yakalamak çevirmenin görevleri arasındadır (Acet ve Özcan, 2022, s. 4). Çevirmenin diğer görevi ise metnin yalnızca araç olduğu ideo-estetik içeriği tercüme etmektir.

Eş değerlik hem dil bilimcilerin hem de çeviri bilimcilerin en çok tartıştığı konulardan biri olarak görülmektedir. Eş değerlik bir kaynak metin ile bir erek metin arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır (Kenny, 2001, s. 77). Demirekin'e göre genellikle "eş değerlik kavramından herhangi bir dildeki mesajın hem içerik hem de şekil açısından en az anlam kaybı ile farklı bir dile aktarılması gözlenmektedir" (Demirekin, 2013, s. 25). Yine Demirekin "Eş değerlik kaynak dil metni ile erek dil metni

arasında kelime ve söz dizimi bakımından yeterli görülebilecek seviyede "denklik" kurma, kaynak dildeki anlam, işlev ve üslup yönünden hedef dile en tabii biçimde aktarma işlemi olarak" da bahsetmektedir (Demirekin, 2013, s. 26). Çevirmen bu aktarma işlemi sürecinde kaynak dil ve hedef dil arasında var olan emareler vasıtasıyla eş değerlik arayışında olmakta ve bunun sonucunda aktarma işini metnin anlamına ve özelliklerine sadık kalarak yapmaktadır.

20. yüzyıldan önceki dönemlerde yapılan çevirilerde genel olarak esas prensip kaynak metne sadık kalınmadır. Çeviri eleştirisi de tam bu zamanda, çeviri biliminin bir alan olarak kabul edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu alandaki eleştirilerde amaç yanlış bulmadır. Çeviriyi hedef kültürdeki bağlamı içerisinde dikkate alan çağdaş çeviri kuramları arasında çeviriyi bir eylem olarak değerlendiren Skopos kuramı, çoğul dizge kuramı ve betimleyici çeviri bilim çalışmaları yer almaktadır (Zeytinkaya, 2016, s. 37). Bu çalışmanın teori kısmını çağdaş çeviri bilimci G. Toury'nin Itamar Even-Zohar'ın Çoğul Dizge Kuramından ilham alarak geliştirdiği betimleyici çeviri bilim çalışmaları ve ondan yola çıkarak erek odaklı çeviri kuramı oluşturmaktadır. Bu kuram, Toury tarafından önerilen iki kavramı ortaya çıkarmaktadır: Kabul edilebilirlik ve yeterlilik. Bu kuramın çıkış noktası tamamen, çevirilerin aslında hedef kültüre ait değerler olduğu ve çeviri sürecinin hedef metnin kendi kültüründeki görevi doğrultusunda şekillendiği düşüncedir (Yazıcı, 2005).

Çeviri çalışmalarının artmasıyla birlikte çeviri sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır. Kültürler arasındaki farklılıklar, onların dilleri arasında yapılan çevirilerde de sorunlara yol açmakta ve bu nedenle de çevirmenler zor görevlerle karşı karşıya kalmaktadır. Çavuş'a göre başarılı ve eş değer bir eser meydana getirmek için çevirmen, kaynak metin yazarının ne söylemek istediğini doğru bir şekilde anlamak, metnin iç ve dış etkenlerini dil bilim ve yazın kuramları çerçevesinde incelemek, yorumlamak ve edebi metnin ne ifade ettiğini hedef dilde yeniden meydana getirmek durumunda kalmaktadır" (Çavuş, 2005, s. 64).

Çevirmenlerin karşılaştığı sorunlara ilişkin en güvenilir genel fikir, orijinal bir çalışmanın oluşturulduğu sürecin ve bu eserin çevirisinin oluşturulmasında yer alan müteakip prosedürün teorik çerçevesinin ana hatlarını çizerek elde edilebilir. Çeviri iletişimdir. Daha doğrusu, çevirmenler orijinal metinde bulunan mesajın kodunu çözer ve onu kendi dillerine yeniden formüle eder

(Levy, 2011, s. 23). Fakat bazı çevirmenlerin yaptığı yanlış, metinleri çevirirken kendi dillerini temel alarak yaklaşımlarıdır.

EREK ODAKLI ÇEVİRİ KURAMI

Gideon Toury'nin ortaya çıkardığı erek odaklı kuramdır. Çevirinin ve erek odaklı kuramın bir kültür aktarımı olduğunu iddia eden çeviri bilimci Gideon Toury 1970'li yıllardan itibaren yaptığı çalışmalarda çeviri bilim alanına katkı sağlamış ve pek çok dayatmayı da ortadan kaldırmıştır.

Erek odaklı çeviri, aktarma esnasında erek kültürün kuralları dikkate alınarak ana (kaynak) metindeki unsurları hedef kültüre çevirmeyi temel alan ve genellikle erek okuyucuyu göz önünde bulunduran kabul edilebilirlik seviyesindeki çevirilerdir.

Gürçağlar (2016), erek odaklı çeviri için şu ifadeleri kullanmıştır:

Bir metnin erek kültürün ve erek okurların beklenti ve alışkanlıklarına göre yapılan çeviridir. Örneğin bir kültürde çevirinin rahat ve okunur olması, cümlelerin kısa tutulması yaygın bir beklentiye bu beklentiye yanıt veren ve çetrefil metinleri basitleştirerek kolay okunur hâle getiren, izlenmesi zor cümleleri bölerek kısaltan çeviriler erek odaklı olarak tanımlanır. Bunun tersine, kaynak metnin ve kaynak yazarın biçim özelliklerini erek kültürün alışkanlık, gelenek ya da beklentilerini dikkate almadan aktarma çabasına giren çevirilere "kaynak odaklı" denir (Gürçağlar, 2016, s. 127-128).

Erek odaklı modelin ilk öncülerinden olan Toury metin kavramına değişiklik getirmiştir. Bu değişikliğin "erek metni" ön plana taşınması, çevirinin erek kültürün ihtiyaç ve beklentilerine yönelik oluşturulan bir metin olduğu vurgusu, bununla bağlantılı olarak da "erek kültürde çeviri olarak kabul edilen her şeyin çeviri metin olarak ele alınmasıdır". Bu bakış açısında metnin toplumdaki işlevi, toplumun istek ve ihtiyaçlarının metni şekillendirmesi metnin ön plana çıkarılan özellikleridir (Toury, 2002, Akt. Yılmaz, 2013, s. 2). Toury'e göre çevirinin erek metindeki kültüre ait olması hedef kültürde anlam kazanmaktadır. Çeviri hedef kültüre yönelik yapıldığından süreci de hedef kültür başlatmaktadır (Yalçın, 2015, s. 59).

Yeterlilik ve Kabul Edilebilirlik

Toury "yeterlilik" ve "kabul edilebilirlik" kavramlarını öne çıkartmıştır. Çevirinin "yeterlilik" olarak kabul edilmesi için kaynak metne ve kaynak metnin kurallarına, "kabul edilebilirlik"

olması içinse hedef dilin ve hedef metnin kurallarına yakın olması gerekmektedir (Toury, 1995, s. 56-57). Bu iki kavram arasında çeviriyi yerleştiren Toury, hiçbir metnin tamamen kabul edilebilirliğinin ya da uygunluğunun sağlanamayacağını ileri sürmüştür (Yalçın, 2015, s. 61).

Gideon Toury "In Search of a Theory of Translation (1980)" adlı kitabında kendi alan çalışmasıyla ilgili ortaya koyduğu verilerin çözümlenmesinden çıkan sonuçları sunmakta ve çeviriyi başından sonuna kadar yönlendiren normların varlığından bahsetmektedir. Ayrıca Toury'e göre "normlar, çeviri olgusunun betimleyici analizi için bir kategori" dir (Toury, 1980, s. 51-62). Toury "Süreç öncesi çeviri normları" ve "Çeviri süreci normları" diye ayırarak normları bu başlıklar altında incelemekte ve daha sonra bu normlara ilaveten öncül normdan bahsetmektedir (Toury, 1995, s. 53-69).

ÇEVİRİ STRATEJİLERİ

Yerileştirme Stratejisi

Daha çok uyarlama metoduyla ilişkilendirilen ve genelde ideolojik nedenlerle uygulanan yerileştirme hedef kültürün özelliklerini taşıyan ve hedef okuyucunun beklentisini göz önüne alan bir çeviri stratejisidir (Venuti, 1995).

Yabancılaştırma Stratejisi

Kaynak kültüre ait olan değerlerin korunarak hedef kültüre yakınlaştırma stratejisidir. "Yabancılaştırma" stratejisiyle erek metnin kaynak metinden izler taşıdığını belirten Venuti, bu strateji sayesinde okurun kaynak metinden haberdar olduğunu ve kaynak metne ait olan bu sözcük seçimlerini tanıma imkânını sağladığı görüşlerini ileri sürmüştür (1995).

Birebir Çeviri (Sözcüğü Sözcüğüne)

Kaynak metinde yer alan dil bilgisel yapılar en yakın eş değer karşılıklarıyla erek dile çevrilirler. Sözcükler ise bağlama bakılmaksızın, birer birer çevrilirler. Bu yöntem çeviride sorun oluşturabilecek öğelerin açığa çıkarılması bakımından bir ön çeviri yöntemi olarak da değerlendirilmektedir. Aynı dil ailesine mensup diller arasında ve teknik çevirilerde uygulanmaktadır (Şeker, 2021, s. 118).

Serbest Çeviri Stratejisi

Kaynak metnin biçim, içerik ve üslubuna bakılmaksızın, her bir unsurun erek dilde yeniden oluşturulduğu çeviri türüdür. Kaynak metindeki cümleler erek dilde açıklanarak çevrilir dolayısıyla erek metin kaynak metinden daha uzun olabilir. Bu nedenle serbest çeviri gerçek bir çeviri olarak değerlendirilmez (Şeker, 2021, s. 119).

Silme/Atma - Eksiltme/Çıkarma Stratejisi

"Silme" stratejisi ise bazı kültürel öğelerin çeviriden çıkarılmasıdır. Çevirmenin erek metin okuruna ters gelebileceğini düşündüğü veya erek metnin alakasız olduğuna inandığı öğeleri çevirmemesi yoluyla gerçekleştirebilir (Aixela, 1996, s. 64). Kaynak metindeki bazı öğelerin çıkarılarak çeviri yapılmasıdır (Newmark, 1988, s. 103).

DEYİMLER

TDK'ye (TDK, 2011, s. 651) göre deyimler genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği ve tabirdir. Türkçede anlatım sırasında kullanılan deyimler olayları, durumları ve duyguları somut nesnelere dayandırarak, somutlaştırma adı verilen aktarmalarla ifade edilmektedir (Aksan, 2007, s. 36). Kendine has özellikleri olan deyimler bir dildeki kültürel kodların en önemli taşıyıcılarından biridir. O dil hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Aksan (2013: 91-92) deyimlerin önemini şu şekilde ifade etmektedir:

Deyimler bir başka ulusla olan kültür ilişkileri sonunda, ondan çevrilme, alınma değilse- bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları, kısacası, maddi ve manevi kültürünü yansıtan, o toplumun düşünme biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli olan sözlerdir. Ayrıca bu öğeler her dilin içyapısını, anlam özelliklerini de yansıtır. Bu nitelikleriyle deyimler, her dilin kendine özgü, başkalarından ayrılan bir yönünü oluşturur; bir dilin gerçekleri dile getirmedeki anlayış ve anlatış biçimini gösterir.

Diller arasında deyimler açısından benzerlikler, yakınlıklar hatta eşlikler bulunmaktadır. Çevirmenler de bunları dile aktarırken birbirine eş veya yakın anlatım yollarına başvurarak

ortak benzetmelerle deyim aktarmasını gerçekleştirmektedirler (Aksan, 2007, s. 36). Yani deyimler yakın anlamlarıyla eşleşik olarak kullanılıyorsa, o zaman başka bir kültüre çevirisi mümkün kılınabilmektedir.

Bir diğer durum ise deyimlerin başka dillere aktarılırken karşılaştığı zorluklardır. Deyimler genellikle bir kültüre ait olduğundan edebi metinlerde deyimlerin çevirisi bazı zorlukları meydana getirebilmektedir. Bu zorluklar kültürel farklardan kaynaklanmaktadır. İli, deyimlerin aktarımını zorlaştıran sebepleri şu şekilde ifade etmiştir: Sosyal yapı, coğrafi konum, din, ideoloji, hatta sosyal sınıf dili gibi farklılıklar bir dilden diğerine deyimlerin çevirisi ve anlaşılması sürecini zorlaştıran nedenlerdir. Çeviri kültürler arası bir etkinlik olduğu için çevirinin içindeki bilgiyi alan erek dilin etkilenmesi kaçınılmazdır (İli, 2005, s. 121).

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmada, araştırma metotlarından karşılaştırmalı araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle araştırmaya konu olan Orhan Pamuk'un "Kar" adlı eserindeki deyimler bulunmuş ve Gürcüce, Rusça ve İngilizce hedef (erek) metin çevirilerine bakılmıştır. Orhan Pamuk'un Gürcüceye, Rusçaya ve İngilizceye çevrilen "Kar" kitabının orijinali ve çevirisi deyimler baz alınarak karşılaştırılmıştır. Deyim örneklerine göre çeviri stratejileri belirlenmiştir. "Gideon Toury'nin Erek-Odaklı Çeviri Kuramı" yani "yeterlilik ve kabul edilebilirlik" kavramları esas alınarak çevirmenlerin kaynak metne sadık kalıp kalmadığı ve deyimleri çevirirken nasıl bir yol izlediklerine bakılmıştır.

Kaynak Metin Yazarı

Türk edebiyatı tarihinde ilk Nobel ödülünü alan (2006) F. Orhan Pamuk 7 Haziran 1952 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Varlıklı bir aileden gelmiştir. Pamuk'un dedesi, demiryolları inşa eden bir mühendistir ve sanayici olarak zengin olmuştur. Pamuk'un bir ağabeyi ve bir üvey kız kardeşi vardır ve babası ise mühendistir. Pamuk'un ailesi, büyükanne, amca ve teyzelerle birlikte İstanbul'un Şişli ilçesine bağlı Nişantaşı semtinde, Boğaz'ın kuzeyinde beş katlı bir apartmanda yaşamaktadır. Aile, Atatürk'ün modernleşme çabalarını desteklemiştir. Orhan Pamuk, ilk edebi tecrübelerini babasının kütüphanesine borçlu olduğunu anlatmaktadır.

İlkokula, amcasının ve babasının da okulu olan Işık Lisesinde başlamıştır, iki yıl sonra babası IBM genel müdürü olarak Ankara'ya gidince, başkentteki Mimar Kemal İlkokuluna devam etmiştir. Yeniden İstanbul'a döndüklerinde Işık Lisesi bu kez Orhan Pamuk'u kabul etmediği için o da Şişli Terakki'ye geçmiştir ve buradan diploma almıştır. Sonra Robert Koleje kaydını yaptırmış ve 1970'te mezun olmuştur. Robert Kolejinden sonra bir süre İTÜ'ye gitmiş fakat orada yerini bulamamanın verdiği tedirginlikle oradan ayrılıp İÜ Gazetecilik Yüksekokuluna girmiştir. Buradan mezun olduktan sonra aile olanaklarına güvenerek bağımsız yazarlığa emek ayırmıştır.

Ortaya çıkan ilk romanı, sonradan Cevdet Bey ve Oğulları adıyla kitaplaşan (1982), bir yarışmaya aday olmuştur: "Karanlık ve Işık". Bu eserle "Milliyet Roman Yarışması'nın" birinciliğini "Mehmet Eroğlu'yla" paylaşmıştır (1979). Aynı roman Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanınca hem adını duyurmuş hem de geniş okur kitlesine kavuşmuştur (1983). İkinci romanı "Sessiz Ev" (1983) bir sonraki yıl Madaralı Roman Ödülünü kazanmıştır.

Çok fazla dile çevrilen ve Pamuk'un uluslararası alanda tanınmasını vesile olan ilk romanı "Beyaz Kale" (1985), İstanbul'un sokaklarını, geçmişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan bir avukat aracılığıyla anlatan "Kara Kitap'ı" 1990'da Türkiye'de yayımlanmıştır. Ayrıca Fransızca çevirisiyle de ödül kazanan roman, Pamuk'un Türkiye'de ve yurt dışında tanınmasını arttırmıştır. 1994'te, üniversiteli bir genci anlattığı "Yeni Hayat" adlı şiirsel romanı yayımlanmıştır. 1998'de Osmanlı ve İran nakkaşlarını hikâye ettiği "Benim Adım Kırmızı" adlı romanı yayımlanmıştır. Bu kitapla Fransa'da "Prix du Meilleur Livre étranger", İtalya'da "Grinzane Cavour" (2002) ve İrlanda'da "International Impac-Dublin" (2003) ödüllerini kazanmıştır. Yurt dışında ve Türkiye'de çok sayıda yazdığı makaleleri bir araya toplayıp onları 1999 yılında "Öteki Renkler" adıyla yayımlamıştır. Hem ilk hem de son siyasi romanı olan "Kar" adlı kitabını 2002'de yayımlamıştır. Kars şehrinde geçen olayları hikâye eden bu kitap, "New York Times" tarafından 2004 yılının en iyi 10 kitabı arasında yerini almıştır. Pamuk'un 2003 yılında "İstanbul" adlı eseri yayımlamıştır. Eser Pamuk'un belli bir yaşa kadar olan hatıralarını aktardığı bir denemedir. Kitapları 59 dile çevrilmiştir ve bütün dünyada on milyondan fazla satmıştır. "Kar" romanı Fransa'da Le Prix Médicis Étranger Ödülüne layık görülmüştür. Pamuk 2008'de "Masumiyet Müzesi" adlı romanını, 2010 yılında ise "Manzaradan Parçaları" yayımlamıştır.

İNCELENEN ESER HAKKINDA

İletişim Yayınları tarafından çıkarılmış "Kar" (2002), postmodern bir roman türüdür. Amerikalı gazeteci, yazar, profesör ve çevirmen Maureen Freely romanı 2004 yılında İngilizce'ye (Snow) çevirmiştir ve roman Random House tarafından basılmıştır. "Kar" romanının Rus Türkolog Apollinaria Avrutina tarafından çevrilen Rusça (Cler- Sneg) baskısı ise 2006'da Amfora Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. 2011 yılında ise romanı Türkolog Nana Canaşia Gürcüce'ye (Tovli-თვლი) çevirmiş ve roman Sulakauri Yayınları tarafından basılmıştır. Pamuk, "Kar" romanında az da olsa gönderme ve alıntılama tekniğini kullanmıştır. Romanın genel havası dramatik ve gerçekçidir. Romanda toplumsal malzemenin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Fakat hiçbir zaman toplumsal gerçeği yansıtan bir roman olmamıştır.

"Kar", Pamuk'un önceki romanı "Yeni Hayat"a doğrudan bir göndermedir. Orhan Pamuk'un "Yeni Hayat" ve "Kar" romanları arasındaki metinler arası bağlantı yolculuk temasıyla kurulmaktadır. "Kar"ın kahramanı "Ka" ve kız arkadaşı İpek'in yeni buluşması "Yeni Hayat" da gerçekleşmektedir. Ayrıca romanın sanatsal alanına giren Orhan Pamuk ve İpek'in buluşması "Yeni Hayat" pastanesindedir.

Dramatik ve hüznü notlar içeren romanın ruh hâli, Ka'nın ruhunu ve iç dünyasını yansıttığı için ünlü Rus romancı İvan Turgenyev'e gönderme yapmaktadır. Hatta Ka, İpek ile ilk tanıştığında kendi kendine bir "Turgenyev romanının yıllardır hayalini kurduğu kadınla buluşmaya giden hüznü ve romantik kahramanı (s.36) gibi gördüğünü" söylemektedir. Turgenyev, Ka tarafından çok sevilmektedir ve Ka, kendisini ünlü yazarla özdeşleştirmektedir, çünkü ikisi de sürgündeyken ve Avrupa'da yaşarken geri kalmış, barbar anavatanlarına özlem duymaktadırlar. Metinler arasında Turgenyev'in romanlarına yapılan göndermelerin yanı sıra birçok başka ilişki vardır. "Kar"da, Pamuk bir sonraki romanının başlığını da vermektedir – "Masumlar Müzesi". Böylece yazar, her yeni romanın bir önceki romandan türetildiğini belirtmektedir.

"Kar" Avrupa'da birçok kez sahneye uyarlanmış ve tiyatrolarda oynatılmıştır. Pamuk'un "Türk okurundan başka kimsenin ilgilenmeyeceğini düşündüğü romanı" pek çok dile çevrilmiş ve dünya çapında "Türkçe yazılmış en çok okunan kitap" niteliği kazanmıştır. "Kar, Orhan Pamuk'un hakkında en

çok yazı yazılmış, karşılaştırmalı edebiyat âlimleri tarafından defalarca yeniden yorumlanmış kitabıdır" (Erol, 2021).

"Kar" adlı romanın Türkçe dışında farklı dillere çevirileri: İngilizce (2004) "Snow", Rusça (2002) "Снег (Sneg)", Gürcüce (2011) "თოვლი (Tovli)", Fransızca (2005) "Neige", Almanca (2005) "Schnee", İspanyolca (2005) "Nieve", vd.

Romanda bahsi geçen olaylar ve durumlar Türkiye'nin doğusunda yer alan Kars şehridir. 12 yıl aradan sonra Almanya'dan memleketine dönen şair Ka (Kerim Alakuşoğlu) intihar eden kızlarla ilgili bir röportaj hazırlamak için sınır şehri olan Kars'a gelmiştir. Kars'ta kar yağmış ve yollar kapanmıştır. Ağır ağır ve hiç durmadan yağın karın altında sokak sokak, dükkân dükkân gezerek insanların tanımaya çalışmaktadır. Kars'ta çayhaneler ağzına kadar işsizlerle doludur. İlginç olan şudur ki şehirde sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi görünmekte fakat aniden durum değişmektedir: Ankara'dan gelen küçük bir gezgin tiyatro kumpanyası, intihar eden ve türban direnişi yapan kızlar, çeşitli siyasal gruplar, dedikodular, söylentiler, Karpalas Oteli ve sahibi Turgut Bey ile kızları ve Ka için bir aşk ve mutluluk vaadi vardır. Romanda Kars'ta geçen her şey olduğu gibi aktarılmaktadır. "Kar" Pamuk'un 1990'ların Türkiye'sinin siyasi dönemi anlattığı en iyi ve en iddialı romanıdır.

ÇEVİRİ SÜREÇ ÖNCESİ VE ÇEVİRİ SÜRECİ NORMLARI

Orhan Pamuk'un "Kar" adlı romanı 2002 yılında "İletişim Yayınları" tarafından çıkmıştır. Uluslararası boyutta kitap oldukça ses getirmiştir. 2004'te New York Times, "Kar"ı en iyi ilk on kitaptan biri olarak seçmiştir. Gürcüce çeviri metin ise "Sulakauri Yayınları" tarafından basılmıştır. İngilizce metin "Random House" tarafından basılmıştır. Rusça baskısı ise "Amfora Yayıncılık" tarafından yayımlanmıştır. Hem kaynak metin hem çeviri metinler 44 bölümden oluşmaktadır. Her bölüm önceki bölümün devamı şeklinde ayrılmıştır. Kaynak metin 429 sayfadır. Gürcü çeviri metin ise 464 sayfadan oluşmaktadır. İngilizce çevirisi 436 sayfadır. Rusça metin ise 542 sayfadır. Romanın başka dile çevirileri de mevcuttur. Hem kaynak metnin hem çeviri metinlerin arka kapaklarında kısa bir özet yer almaktadır.

BULGULAR

Romanda Saptanan Deyimlerin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Bağlamında İncelenmesi:

1. Kaynak metin: “Otobüs yola çıktıktan hemen sonra, cam kenarında oturan yolcu “belki yeni bir şey görürüm” diye *gözlerini dört açıp* Erzurum’un kenar mahallelerini, küçücük ve yoksul bakkal dükkânlarını, fırınları, kırık dökük kahvehanelerin içlerini seyrederken kar serpiştirmeye başlamıştı.” (s.9)

Erek metin Gürcüce: “დაიძარა თუ არა ავტობუსი, მგზავრი, აქოდა რამე ახალს ვნახავო, დიდი ინტერესით შეუდგა არზრუმის გარეუბნების, პაწაწინა და ღარიბი მაღაზიების, საცხოვებისა და ძველი ყავახანების თვალიერებას.” (s.5)

Erek metin Rusça: “Автобус выехал в дорогу, и в то время как сидевший у окна путешественник во все глаза рассматривал окраинные кварталы Эрзурума, крошечные и нищие бакалейные лавки, пекарни и помещения ветхих кофеен, пошел снег.” (s.9)

Erek metin İngilizce: “As soon as the bus set off, our traveler *glued his eyes* the window next to him; perhaps hoping to see something new, he peered into the wretched little shops and bakeries and broken-down coffeehouses that lined the streets of Erzurum's outlying suburbs, and as he did it began to snow.” (s.3)

Kaynak metindeki “gözlerini dört açmak” deyimini Gürcüce erek metne çevrilirken “დიდი ინტერესით შეუდგა თვალიერებას”, Rusça erek metne çevrilirken “во все глаза рассматривал” ve İngilizce erek metne ise “glued his eyes to the window next to him” cümlesi şeklinde çevrilmiştir. Bu cümlelerin Gürcücesi Türkçeye çevrildiğinde “büyük ilgiyle seyretmeye başladı” anlamı vermektedir. Dolayısıyla da bu cümle kaynak metindeki deyim tam olarak karşılamamaktadır. Çevirmen bu cümleyi çevirirken kendi dilini temel alarak yani erek odaklı yerleştirme stratejisi kullanmıştır ve bu da “kabul edilebilir” bir çevirinin yapıldığını açıkça göstermektedir. Bu deyim Rusçasını Türkçeye çevirdiğimizde “bütün gözleriyle baktı” anlamı çıkmaktadır. “во все глаза рассматривал” çevirisinin yerine “gözlerini dört açmak” deyimine daha yakın olan “С большим интересом рассматривал” cümlesinin gelmesi daha doğru ve uygun olabilir. Rusça deyim çevirisinde erek odaklı bir çeviri

analayışının görüldüğü ve bundan dolayı “kabul edilebilir” bir aktarım olduğunu söyleyebiliriz. İngilizcenin Türkçe çevirisinde ise “gözlerini yapıştırmak” -“glued his eyes” cümlesi karşımıza çıkmaktadır. “Glued his eyes” cümlesinin “keep a weather eye” şeklinde yapılması daha uygun olabilir. İngiliz çevirmen kaynak metindeki manayı erek metne tam aktaramamıştır. Bundan dolayı bu deyim çevirisi erek kutba yakındır ve “kabul edilebilir” bir çeviri olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak bakıldığında çevirmenler üç aktarımda da deyimnin kendisini kullanmadan anlamını veya işlevini vererek çevirmişlerdir. Deyim anlamı kaynak metinden uzaklaştırılmış ve nötr hale getirilmiştir.

2. Kaynak metin: “Akşam çökerken yeryüzünden daha aydınlık görünen göğe *gözlerini dikmiş*, gittikçe irileşen ve rüzgârda savrulan kar tanelerini yaklaşımda olan bir felaketin belirtileri olarak değil, çocukluğundan kalma bir mutluluk ve saflığın en sonunda geri gelen işaretleri olarak seyrediyordu.” (s.10)

Erek metin Gürcüce: “*მზერა დაბნელებასთან ერთად თითქოს უფრო განათებული ცისთვის მიეპყრო. გამსხვილებულ ფიფქებს მიშტერებოდა, ქარი ჰაერში რომ ატრიალებდა. ისინი ბავშვობიდან შემორჩენილი ბედნიერებისა და სისუფთავის, და არა მოახლებული უბედურების ნიშნებად ეჩვენებოდა.*” (s.6)

Erek metin Rusça: “Он *посмотрел на небо*, которое, начав темнеть, казалось еще светлее, и увидел снежинки, — становясь все больше и больше, они кружились на ветру не как признаки приближающейся беды, а как вернувшиеся наконец знаки счастья и радости из далекого детства.” (s.10)

Erek metin İngilizce: “As evening fell, he *lost himself in the light still lingering in the sky above*; in the snowflakes whirling ever more wildly in the wind he saw nothing of the impending blizzard but rather a promise, a sign pointing the way back to the happiness and purity he had known, once, as a child.” (s.4)

Bu örnekleri incelediğimizde kaynak metindeki “gözlerini dikmek” deyiminin erek metne çevrilirken Gürcüce *მზერა ცისთვის მიეპყრო* - bakışı gökyüzüne dikildi (çekildi), Rusça *посмотрел на небо* - “gökyüzüne baktı” şeklinde aktarıldığını görmekteyiz. Bu iki çevirinin de kaynak metne yakın olması

“yeterli” bir çeviri yapıldığını göstermektedir. İngilizce “he lost himself in the light still lingering in the sky above” - “gökyüzünde kendini kaybetti” şeklinde çevirisi ise erek metne yakındır ve “kabul edilebilir” bir aktarımdır.

3. Kaynak metin: “Kahramanımız daha okul yıllarındayken ödev ve sınav kâğıtlarına adını inatla Ka diye yazar, üniversitede yoklama kâğıdını Ka diye imzalar, bu konuda öğretmenleri ve devlet memurlarıyla her seferinde kavga çıkarmayı *göze alırdı*.” (s.11)

Erek metin Gürcüce: “როცა ჩვენი გმირი ჯერ კიდევ სკოლაში სწავლობდა, თავის რვეულებს ჯოუტად - კაო, აწერდა. ასევე იქცეოდა უნივერსიტეტში, რის გამოც პედაგოგებსა და ჩინოვნიკებთან ჩხუბსაც არ *ერიდებოდა*.” (s.7)

Erek metin Rusça: “ в школе наш герой отваживался под заданиями и на экзаменах упрямо писать свое имя как «Ка», в университете в ведомости посещаемости подписываться «Ка» и из-за этого всегда *ссорился* с учителями и чиновниками.” (s.11)

Erek metin İngilizce: “Even as a schoolboy, our hero stubbornly insisted on writing Ka on his homework and exam papers; he signed Ka on university registration forms; and he took every opportunity to defend his right to continue to do so, *even if it meant conflict* with teachers and government officials.” (s.5)

Orijinal metinde verilen “göze almak” deyimini erek metne çevrilirken Gürcücesi ჩხუბსაც არ ერიდებოდა - “kavga etmeye çekinmezdi, utanmazdı” anlamında, Rusça tercümesi ссорился - “kavga etti” anlamında çevrilmiştir. İngilizce çevirisi even if it meant conflict - “kavga ya da tartışma anlamına gelse bile” anlamına gelmektedir. Çevirmenler kaynak metni erek metne aktarırken daha anlaşılır olması açısından kendi dillerini temel alarak yani erek odaklı yerleştirme stratejisi kullanmışlar ve “kabul edilebilir” bir çeviri ortaya koymuşlardır. Burada deyim anlamından uzaklaşmıştır ve nötr hale getirilmiştir.

4. Kaynak metin: “*Yolun açık olsun* sevgili Ka..” (s.11)

Erek metin Gürcüce: “*კეთილი მგზავრობა*, საყვარელო კა!..” (s.7)

Erek metin Rusça: “*Счастливого пути*, милый Ка..” (s.11)

Erek metin İngilizce: "*May your road be open, dear Ka..*"
(s.5)

Kaynak metinde "yolu açık olmak" deyimini hedef metne birebir olarak aktarılmıştır. Hedef metin çevirilerinin kaynak metne yakın olmalarından dolayı "yeterli" bir çeviri olarak değerlendirebiliriz. Çevirmenler bu deyim aktarmasında birebir çeviri stratejisini uygulamışlardır.

5. Kaynak metin: "Hafızasında Kars'ı özel bir yer yapan Rus yapısı eski taş binaları görmek biraz olsun *içini rahatlatı.*"
(s.13)

Erek metin Gürcüce: "ქვის ძველი შენობების დანახვაზე, რომლებიც რუსების აგებული იყო და მის მეხსიერებაში ყარსს განსაკუთრებულ ადგილად აქცევდა, *გუნება ოდნავ გამოუკეთდა.*" (s.10)

Cümle şu şekilde olsaydı daha yeterli olurdu: რუსების მიერ აშენებულ ძველი ქვის შენობების დანახვაზე, მის მეხსიერებაში ყარსს განსაკუთრებულ ადგილად აქცევდა, რომლებიც *ცოტა გულს ამშვიდებდა.*

Erek metin Rusça: "Старые русские каменные здания, пробуждавшие в его мыслях о Карсе нечто особенное, и пусть хоть на некоторое время, но *успокаивали* Ка." (s.14)

Rusça çevirisi bu şekilde aktarılsaydı kaynak dille uyumlu olabilirdi: что в его памяти делает Карс особенным местом, так это русское строение и старые каменные постройки, которые придавали ему небольшое *облегчение.*

Erek metin İngilizce: "it *cheered* him just a little to see, still standing, these old stone russian houses that in his memory had made Kars such a special place." (s.7)

Kaynak metinde verilen "içini rahatlatmak" deyimini erek metne aktarılırken Gürcüce "ruh halini düzeltti", Rusça "rahatladı" ve İngilizce "neşelendirdi" olarak çevrilmiştir. Bu deyimlerdeki çevirilerin kaynak dille eşdeğer olmadıkları görülmektedir. Çevirmenler burada kaynak metinden uzaklaşmış ve erek kutba en uygun çeviriyi yapmışlardır. Bundan dolayı bu üç deyim çevirisi erek kutba yakındır ve bu çeviriyi "kabul edilir" bir aktarım olarak değerlendirebiliriz. Bu deyim örneklerinde erek odaklı yerileştirme stratejisi uygulanmıştır.

6. Kaynak metin: “Yüz on yıl önce at arabaları rahatça geçsin diye yüksek yapılan bu kemerin altından geçerken Ka belli belirsiz bir heyecan duydu, ama o kadar yorgundu ki *üzerinde durmadı* bunun.” (s.14)

Erek metin Gürcüce: “ას ათი წლის წინ აქ ალბათ ეტლებით შედიოდნენ. კამ, რომელმაც ახლა ამ ას ათი წლის ქვეშ გაიარა, ბუნდოვანი მღელვარება იგრძნო, თუმცა ისე იყო დაღლილი, ამისთვის დიდი ყურადღება არ მიუქცევია.” (s.10)

Erek metin Rusça: “Когда Ка проходил под сводами арки, построенной сто десять лет назад, довольно высокой, чтобы здесь могли проезжать телеги с лошадьми, он почувствовал неясное волнение, однако он так устал, что даже не *задумался об этом*.” (s.15)

Deyimin şu şekilde erek metne aktarılması daha uygun ve doğru olacağı düşünülmektedir: Когда Ка проходил под сводами довольно высокой арки, построенной сто десять лет назад, наверное для того, чтобы телеги с лошадьми могли легко здесь проезжать, он почувствовал неясное волнение, однако был таким уставшим, что даже не *обратил на это внимания*.

Erek metin İngilizce: “The arch was 110 years old and high enough for horse-drawn carriages to pass through with ease; ka felt a shiver of excitement as he walked under it, but he was too tired to *ask himself why*.” (s.7-8)

Deyimin bu şekilde çevrilmesi daha doğru ve güzel olabilir: “The arch was 110 years old and high enough for horse-drawn carriages to pass through with ease; ka felt a shiver of excitement as he walked under it, But he was too tired to *dwel on it*.” (s.7-8)

Örneklere görüldüğü üzere kaynak metindeki “üzerinde durmak” deyimini erek metne çevrilirken “dikkat etmedi, düşünmedi ve kendine sormadı” şeklinde aktarılmıştır. Bu deyimler 3 dilde de farklı farklı çevrilmiştir. Yapılan deyim çevirileri erek dilin kültürünü yansıtmaktadır. Yani çevirmenler kaynak metindeki deyimini erek metne en yakın kelimeyle aktarmayı tercih etmişlerdir. Yapılan aktarımlarda yerileştirme stratejisi uygulanmış olup bu çevirileri “kabul edilir” olarak değerlendirebiliriz.

7. Kaynak metin: "*Kendini* dikkatle *dinlemişti* yol boyunca korktuğunun aksine ne aklı ne de yüreği İpek'in otele olup olmamasıyla ilgiliydi." (s.14)

Erek metin Gürcüce: "გულს მიუყურადა, მაგრამ მისი არც გონება და არც გული იფეკის სასტუმროში ყოფნა - არყოფნით დაინტერესებული არ ჩანდა, რისაც ავტობუსში ეშინოდა." (s.11)

Erek metin Rusça: "Он внимательно прислушивался к себе, и, вопреки страху, который он чувствовал в дороге, ни его разум, ни его сердце не были заняты вопросом, есть в отеле Иpek или нет." (s.15)

Erek metin İngilizce: "After careful *self-examination*, he concluded that, notwithstanding the fears that had plagued him throughout his journey, neither his heart nor his mind were troubled by the possibility that ipek might be here in the hotel." (s.8)

Bu örnekte çevirmenlerin deyimleri birebir çeviri ile aktarma yolunu tercih ettikleri görülmektedir. 3 dilde de verilen deyimler kaynak metne göre çevrilmiş ve erek okuyucuya "yeterli" bir çeviri olarak aktarılmıştır. Bu aktarımlarda yabancılaştırma stratejisi uygulanmıştır.

8. Kaynak metin: "Sabah Ka'nın *talihi yaver gitti* ve herkesin merak edip elini sıkamak isteyeceği İstanbullu ünlü bir gazeteci gibi karşılandı." (s.16)

Erek metin Gürcüce: "დილით კას ბედმა გაუღიმა და სწორედ ისე მიიღეს, როგორც ცნობილ სტამბოლელ ჟურნალისტს ეკადრებოდა, რომელიც ყველას ინტერესს იწვევს და რომლისთვისაც ყველას ხელის ჩამორთმევა სწავია." (s.13)

Erek metin Rusça: "Утром *судьба* Ка начала складываться удачно: его встретили как известного стамбульского журналиста, он всем был интересен и ему каждый хотел пожать руку." (s.17)

Erek metin İngilizce: "Ka's *luck stayed* with him all morning, and when people asked him who he was they wanted to shake his hand; they treated him like a famous journalist from Istanbul." (s.10)

Yukarıda verilen deyimlerde Gürcü ve İngiliz çevirmenler kaynak dil kültürünü korumayı önemsemişlerdir. Kaynak kültürü erek dile birebir aktararak “yeterli” bir çeviri yapmışlardır. Çevirmenler burada yabancılaştırma stratejisini kullanmışlardır. Rus çevirmen ise deymi aktarırken kaynak metinden az da olsa uzaklaşmış ve erek kültürdeki eşdeğerliliğini bularak çevirmiştir ve kabul edilebilir bir çeviri ortaya koymuştur. Rus çevirmen serbest çeviri stratejisi uygulamıştır.

9. Kaynak metin: “*Gözümüz aydın*, beyefendi!.” (s.173)

Erek metin Gürcüce: “*ყველა გავვიმარჯვოს, ჩემო ბატონო!*.” (s.187)

Erek metin Rusça: “*поздравляю всех нас!*.” (s.213)

Erek metin İngilizce: “*Congratulations!*.” (s.173)

Kaynak metinde yer alan deyimde Rus ve İngiliz çevirmenlerin erek metin aktarımlarında “beyefendi” hitabını kullanmadıkları, doğrudan “gözün aydın” yazarak çeviriyi gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu da çevirmenlerin “yeterli” ama eksik bir çeviri ortaya koyduklarını ve silme/atma yöntemini uyguladıklarını göstermektedir. Gürcü çevirmenin ise kaynak metindeki deymi erek metne aktarırken deyim anlamından uzaklaşarak silme/atma stratejisini kullandığı ve erek metne uygun bir kullanımla çevirdiği görülmektedir. Bu da erek okuyucuya “kabul edilebilir” bir çeviri olarak aktarılmıştır.

10. Kaynak metin: “Memlekete, millete *hayırlı olsun!*.” (s.173)

Erek metin Gürcüce: “*ქვეყანას და ხალხს სიკეთე მოსცეს!*.” (s.187)

Erek metin Rusça: “*да здравствует страна и государство!*.” (s.213)

Erek metin İngilizce: “*This is a great day for our nation!*.” (s.173)

“Hayırlı olsun” deyiminin Rusça ve Gürcüce erek metin çevirisi kaynak metni tam karşılamaktadır. Yani birebir çeviri söz konusudur. Bu yüzden “yeterli” bir çeviridir ve yabancılaştırma stratejisi uygulanmıştır diyebiliriz. Kaynak metnin İngilizce çevirisinin erek kültüre yakın olmasından ve çevirmenin yerlileştirme stratejisi kullanmasından dolayı burada “kabul

edilebilir" bir aktarım söz konusudur. Ayrıca burada çevirmen deyimle alakalı bir aktarım yapmamış ve eksiltme/çıkarma stratejisini uygulamıştır.

11. Kaynak metin: "*Göz göze geldiler* ve Ka bir an ne yapacağını bilemedi." (s.173)

Erek metin Gürcüce: "*ერთმათებს შეხედეს* კა დაიბნა, უხერხულობისგან ჯერ ფეხზე წამოდგომა გადაწყვიტა." (s.187)

Erek metin Rusça: "*Они встретились взглядами*, и Ка какое-то мгновение не знал, что делать.." (s.213)

Erek metin İngilizce: "*They came eye to eye*, and for a moment Ka had no idea what to do." (s.173)

Kaynak metinde verilen deyimın çevirmenler tarafından birebir erek metne aktarıldığı görülmüştür. Sadece Gürcü çevirmen aktarım yaparken kaynak metindeki gibi bağlaç koyup cümleye devam etmemiş, cümleyi bitirmeyi tercih etmiştir. Genel olarak bakıldığında deyimın erek metin aktarımları "yeterli" bir çeviridir ve birebir çeviri stratejisi uygulanmıştır diyebiliriz.

12. Kaynak metin: "Bir parmağını tükürüklediği sağ eliyle makineyi boş kâğıtla besleyen Serdar Bey'in yirmi iki yaşındaki oğlu basılmış gazeteyi toplama sepeti on bir yıl önce bir kardeş kavgasında kırıldığı için sol eliyle hünerle topluyor, bu arada *kaşla göz arasında* Ka'ya bir selam bile verebiliyordu." (s.29)

Erek metin Gürcüce: "სერდარ ბეის 22 წლის ვაჟი მარჯვენა ხელის თითებს ნერწყვით ისველებდა და დაგზაში ქალაქებს აწყობდა, დაბეჭდილ გაზეთებს კი მარჯვედ აგროვებდა მარცხენა ხელით (შესაგროვებელი კალათი 11 წლის წინ ძმების ჩხუბის დროს გამტყვადრიყო). თავისი საქმით ძალიან იყო გართული, მაგრამ კასთვის საღმის მიცემა მაინც მოახერხა." (s.29)

Erek metin Rusça: "Двадцатидвухлетний сын Сердар-бей, послунив палец правой рукой, скармливал машине чистую бумагу, левой рукой ловко собирал отпечатанную газету (сборник для бумаги был сломан одиннадцать лет назад во время ссоры с братом) и в то же время смог поприветствовать Ка." (s.34)

Erek metin İngilizce: "Ka found Serdar Bey's twenty-two-year-old son moistening his finger with spit, about to feed a clean sheet into the machine with his right hand while skillfully removing the printed paper with his left; the collection basket had been broken during an argument with his younger brother eleven years earlier. But even performing the complex maneuver, he was able to wave hello to Ka." (s.24)

Kaynak metinde verdiğimiz örnekteki deyim erek metne aktarılrken kullanılmamıştır. Bazı deyimlerde olduğu gibi yukarıdaki deyimın erek metin aktarımlarında da yerleşirme stratejisi uygulanmıştır. Bu aktarımlar "kabul edilebilir" çevirilerdir. Ayrıca Rusça ve Gürcüce erek metin çevirilerinde kaynak metinde olmayan paranteze yer verilmiştir. Genel olarak bakıldığında üç çeviride erek metne uygun kullanım gerçekleştirilmiştir ve silme/atma stratejisi uygulanmıştır.

13. Kaynak metin: "Ka tam on saat yirmi dakika *deliksiz uyudu.*" (s.169)

Erek metin Gürcüce: "კა ზუსტად ათი საათი და ოცი წუთი მკვდარივით ეძინა." (s.182)

Erek metin Rusça: "Ka проспал крепким и ровным сном ровно десять часов и двадцать минут." (s.210)

Erek metin İngilizce: "Ka slept for exactly ten hours and twenty minutes without *stirring once.*" (s.169)

Deyimin 3 çevirisi de erek metne doğrudan aktarılmış olup "yeterli" bir çeviri olarak erek okuyucuya aktarılmıştır. Yani birebir çeviri stratejisi uygulanmıştır.

14. Kaynak metin: "Aynı zırhlı araçlı polisler, daha önceki gece baskınlarından tek tek tanıyıp evlerinin yolunu da bildikleri parti il yönetim kurulu üyelerini sırayla toplamış, bñlñcñlñk ve Kñrt milliyetçiliği suçlamalarıyla *gözaltına almışlardı.*" (s.171)

Erek metin Gürcüce: "შემდეგ იგივე ქვედანაყოფი დაჯავშნილი მანქანით პარტიის ილის ყველა ხელმძღვანელ მუშაკს მიადგა სახლში და სეპარატიზმისა და ქურთული ნაციონალიზმის გაღვივების ზრალდებით ისინიც დააკავა." (s.184)

Erek metin Rusça: "Те же полицейские на бронированных машинах по очереди забрали членов комитета областного

отделения партии, дорогу к домам которых они узнали во время обысков предыдущей ночью, *задержав их по обвинению в курдском национализме и стремлении к сепаратизму.*" (s.211)

Erek metin İngilizce: "The same police unit rounded up the party's executive committee—they knew from an earlier raid all the identities and addresses—and, charging them with subversion and Kurdish nationalism, *took them all into custody.*" (s.170)

Kaynak metinde "gözaltına almak" deyiminin erek metne Rusça, İngilizce ve Gürcüce olarak aktarımı birebir olarak verilmiştir ve "yeterli" bir çeviridir. Sadece Gürcü çevirmen parçanın diğer kısmını çevirirken yerileştirme stratejisini kullanmıştır.

15. Kaynak metin: "Yol aldıkça kapalı perdelerin aralandığını, oyuncu çocukların, meraklı babaların geçen kamyonu bir *bakış attıklarını* görebiliyordu Ka, ama aklı hiç orada değildi." (s.187)

Erek metin Gürcüce: "კა ხედავდა, მანქანის ხმის გაგონებაზე როგორ იჭყიტებოდნენ ფანჯრებიდან მოუსვენარი ბავშვები და მათი ცნობისმოყვარე მამები, თუმცა, გონებით სულ სხვაგან იყო." (s.202)

Erek metin Rusça: "Пока они ехали, Ка мог *видеть*, как раздвигаются закрытые занавески, как играющие дети и их любопытные отцы смотрят на проезжающий грузовик, но его мысли были далеко." (s.234)

Erek metin İngilizce: "As they continued on their way, Ka's mind registered the restless children and anxious fathers twitching their closed curtains to catch *a glimpse of the passing truck*, but he looked right past them." (s.187)

Yukarıda verilen "bakış atmak" deyiminin İngilizce erek metin çevirisi kaynak metinden birebir aktarıldığı için "yeterli" bir çeviridir. Rusça aktarımında deyim kullanılmadan sadece deyim işlevi verilerek çevrilmiş ve deyim nötrleştirilmiştir. Bu aktarımı ise "kabul edilebilir" bir çeviri olarak değerlendirebiliriz. Gürcüce çevirisinde ise deyim kullanılmamıştır. Burada çevirmen silme/atma yöntemi uygulamıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada Orhan Pamuk'un "Kar" adlı eserinden alınan deyimlerin Gürcüce, Rusça ve İngilizce çevirileri Gideon Toury'nin erek-odaklı kuramı ve çeviri stratejileri açısından incelenmiştir. Bu kuramdan yola çıkarak, süreç öncesi normlar, çeviri süreci normlar ve öncül normlar çerçevesinde deyim örnekleri verilerek yapılan erek metin aktarımlarının "yeterlilik" kutbuna mı veya "kabul edilebilirlik" kutbuna mı yakın olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Çevirmenlerin yapmış olduğu hedef metin çevirileri hakkında yorum yapılacak olursa, çevirmenler, erek okur kitlesini göz önünde tutarak "Kar" adlı eseri, Snow, Снер-Sneg ve Tovli-თოვლი başlıklarıyla çevirmişlerdir. Çevirmenler tarafından kaynak metnin yazım tarzı korunmuştur. Mensur eser, erek metne mensur tarzda aktarılmıştır. Çevirmenler Kar romanı ile hedef metinler arasında uyumu sağlamaya çalışmışlardır. Çevirmenler tarafından aktarılan erek metin çevirileri hem biçim ve Matriks normları, hem de metinsel - dilsel normlar açısından "yeterli" bir çeviridir. Bu bağlamda Amerikalı çevirmen Maureen Freely'nin İngilizce Kar çevirisi Snow, Rus Türkolog Apollinaria Avrutina tarafından çevrilen Rusça Kar çevirisi Снер-Sneg, Türkolog Nana Canaşia tarafından Gürcüce'ye aktarılan Tovli-თოვლი erek metin deyim çevirileri "yeterli" bir çeviri olarak değerlendirilebilir.

Türkçe, Gürcüce, Rusça ve İngilizce gibi birbirinden farklı diller arasında yapılan çevirilerin farklılıklar içerdiği görülmüştür. Türkçe ve bahsettiğimiz diller arasındaki farklılıklar, dil bilgisi ve deyimler açısından gözle görünür niteliktedir.

Yabancı okurlar için anlaşılmayan çok fazla ayrıntı içeren eser, çevirmenler tarafından erek metne tercüme edilirken özellikle deyimlerle aktarırken çeviri kayıplarının yaşanmasını minimum düzeye indirmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Çevirmenler farklı çeviri stratejileri uygulayarak zor olan deyim aktarımlarının nasıl üstesinden gelinebildiğini, kaynak metindeki ifadeyi erek metne uygun bir şekilde çevirerek göstermişlerdir. Bunun sonucunda ise, çevirmenlerin tek bir çeviri stratejisi üzerinden gitmeyip, aynı duyguyu aktarabilmek için, kullanılan deyimlere göre silme ya da atma, eksiltme/çıkarma, birebir çevirme, yerileştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullandıkları ve çeviri sürecini bu şekilde yönettikleri görülmüştür. Bazı deyimler cümlede akla ilk gelen anlamıyla tercüme edilememiştir. Bu

yuzyden kaynak metindeki deyimler, erek metne aktarılırken az da olsa sorun oluşturmuştur.

Topluluklar arasındaki kültürel farklılıklardan dolayı, kaynak dildeki kültürel kavramlar, bazen erek dilde herhangi bir eş değer ögeyi karşılamamaktadır. Burada da çevirmenlerin erek metinde yapmış olduğu çeviride tam olarak eş değerlik sağlanamamış olsa da çevirmenler romanın niteliğini bozmadan çeviriyi aktarmaya çalıştıkları görülmüştür. Bazı deyim örneklerinin erek metin aktarımlarında kaynak metne göre daha uygun olanlar tarafımızca çevrilmiştir.

Romanın hedef metne çevirilerinde az da olsa bazı kelimelerin önemsenmediği de gözlenmektedir. Söz öbeği grubundaki bu kelimeleri birebir tercüme etmek mümkün olmadığı gibi, yerlerine kullanılacak kelimeler verilmesi istenen anlama gelmemektedir. Örneklerin bazılarında çevirmenlerin anlaşılması zor cümleleri bölerek, erek okuyucuyu hedef alıp çevirdikleri görülmüştür. Yani yerileştirme stratejisi uygulanmıştır. Bazı örneklerde ise kaynak metin baz alınarak yabancılaştırma stratejisi uygulanmıştır. Genel olarak kaynak metne sadakat esas alınmıştır. Ayrıca Gürcü çevirmenin Rus çevirmenden etkilendiği gözlemlenmiştir. Araştırmamızda 3 çevirmenin de ortaya koyduğu çevirileri eleştirmek mevzubahis bile değildir. Orhan Pamuk gibi bir yazarın romanlarının çevirisini yapmak çevirmenlerin o kültür hakkında bilgi birikiminin ve Türk diline ne kadar hâkim olduğunun göstergesidir. Sonuç olarak Orhan Pamuk'un "Kar" eserindeki kullanılan kalıplaşmış söz öbeklerinin dil bilimsel ve mevcut farklılıklar çerçevesinde Rusça, İngilizce ve Gürcüce çeviri yöntemleri ve sonuçları birbirinden farklı olsa da diller arasında birçok ortak referans ve öge bulunmaktadır. Bu çalışma gelecekteki araştırmalar için ilgi çekici olabilir.

KAYNAKÇA

- Acet, M. N. ve Özcan, M. (2022). Erek odaklı çeviri teorisi: Miheil Cavahişvili'nin kvaçi kvaçantiradze (Madrabaz Kvaçi) adlı romanının Gürcüce çevirisi üzerine. *Turkish Studies - Language*, 17(1), 1-15.
- Aixela, J. F. (1996). *Culture-specific items in translation, translation, power, subversion* (Alvarez, R., Carmen, M. and Vidal, A., Eds.). Multilingual Matters Ltd., Clevedon.
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Aksan, D. (2013). *Türkçenin gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çavuş, G. (2005). Kaynak-odaklı ve erek-odaklı çeviri yaklaşımlarında eşdeğerlik sorunu. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Demirekin, M (2013). Martı romanının Türkiye Türkçesine çevrilmesi ve çeviri sorunları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Demirekin, M. (2013). Martı romanının Türkiye Türkçesine çevrilmesinde çeviri sorunları. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi (UTEK)*, Saraybosna, 17-19 Mayıs 2013.
- Erol, S. (2021). *Kar üzerine yazılar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık, 520 s.
- Gürçağlar, Ş. (2016). *Çevirinin abc'si* (3. bs.). İstanbul: Say Yayınları.
- <https://iletisim.com.tr/kitap/kar/7568> Erişim Tarihi: 4.7.2022.
- <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 4.7.2022.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Orhan_Pamuk Erişim Tarihi: 4.7.2022.
- https://www.turkedebiyati.org/orhan_pamuk.html Erişim Tarihi: 4.7.2022.
- <https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/kar.aspx> Erişim Tarihi: 4.7.2022.
- İli, M. (2015). İngilizce deyimlerin Türkçeye çevirisinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, 7(14).
- Kenny, D. (2001). *Equivalence*. In *Routledge Encyclopaedia of Translation Studies* (Baker, M., Ed.). London and New York: Routledge.
- Levý, J. (2011). *The art of translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall, London and New York.
- Pamuk, O. (2002). *Kar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Pamuk, O. (2004). *Snow* (Freely, M., Trns.). New York: by Alfred A. Knopf, a division of Random House, Inc.
- Pamuk, O. (2006). Sneg / O. Pamuk; [per. stur. A. Avrutinoy]. – SPb.: Amfora, 542 c.
- Pamuki, O (2013). Tovli (Turkulidan targmna: Nana Canashia). Tbilisi: Bakur Sulakauri Gamomtsemloba. Gverdi: 464.
- Şeker, O. R. (2021). Orhan Pamuk'un benim adım kırmızı romanının çevirilerinde kültürel eşdeğerlilik meselesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Toury, G. (1980). *In search of a theory of translation*. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Toury, G. (2002). Translation as a means of planning and the planning of translation: a theoretical framework and an exemplary case. *Translations: (Re) Shaping of Literature and Culture* (pp. 148-165) (Paker S., Ed.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility*. New York: Routledge.
- Venuti, L. (2001). Strategies of translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. (Baker, M. and Malmkjaer, K., Eds.), Routledge, London and New York, s. 283-288.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yılmaz, S. (2013). Çeviribilimde metin kavramı ve elektronik edebiyatla yenilenen bir metin olarak toc: bir medya-roman. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, 2(4).
- Zeytinkaya, D. (2016). Gideon Toury'nin erek odaklı kuramı ışığında Bedrettin Tuncel'in insandan kaçan başlıklı çevirisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, RumeliDE-2016. 4 Nisan - Özel Sayı 1, 35-47*.